

Rosa Santibáñez, Concepción Maiztegui

Bultzatzen - Promocja Sukcesu, Hiszpania

Dziecko Krzywdzone : teoria, badania, praktyka 12/2, 98-110

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bultzatzen — Promocja Sukcesu, Hiszpania

Bultzatzen to program społeczno-edukacyjny dla zróżnicowanych pod względem kulturowym grup młodych ludzi w wieku od 12. do 16. roku życia, realizowany w rejonie Astrabudúa na przedmieściach Erandio w Kraju Basków. Projekt Bultzatzen (w języku Basków oznacza „nacisk”) powstał w latach 2004–2005, jest to innowacyjne podejście do reagowania na ryzyko niepowodzeń szkolnych i wykluczenia społecznego często doświadczanych przez okoliczną młodzież. Ta wielopoziomowa interwencja obejmuje rodzinę, społeczność lokalną, szkołę, Radę Miasta, uniwersytet i inne instytucje. Program okazał się skutecznie podwyższać aspiracje i standardy edukacyjne; sprzyja też większej spójności społeczności lokalnych.

Organizacja zgłaszająca: Uniwersytet Deusto, Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości, Hiszpania¹.

Dane kontaktowe: dr Rosa Santibáñez i dr Concepción Maiztegui, profesorowie na Wydziale Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości Uniwersytetu Deusto: rosa.santibanez@deusto.es, cmaizte@deusto.es

SŁOWA KLUCZOWE:

WIELOKULTUROWOŚĆ, NASTOLATKI, PRZEDMIEŚCIA, WYKLUCZENIE SPOŁECZNE, EDUKACJA

I. Podstawowe informacje

Ramy teoretyczne/konceptualne

Baza teoretyczna dotycząca uczenia się i sukcesów szkolnych przeszła poważną transformację. Do niedawna sądzono, że uczenie się jest pojedynczym procesem, o określonym początku i końcu; a ramy czasowe i przestrzenne tego rodzaju aktywności powinny być jasno wyznaczone². Z drugiej strony panowało przekonanie, że jeśli istnieje tu jakiś rodzaj interakcji, to jest on ograniczony do relacji uczeń–nauczyciel. Dziś wiemy jednak, że nauka odbywa się w rzeczywistym świecie, w określonym kontekście geograficznym/przestrzennym i społecznym³. Chodzi tu o krąg kulturowy, do którego należy jednostka; o osoby, z którymi wchodzi w interakcję; o instytucje, w których uczestniczy. Uczenie się nie jest ograniczone do godzin spędzonych w szkole; to proces obejmujący także resztę życia, a życie codzienne jest stałą okazją do uczenia się i konfrontowania się z problemami. Wydaje się więc logiczne, że instytucje i strategie edukacyjne powinny się przystosować do tych nowych uwarunkowań. Wszystkie trzy raporty UNESCO⁴ zbliżają się do tego przekonania, mówiąc również o innych przestrze-

¹ W projekcie biorą udział cztery instytucje: Rada Miasta Erandio, Instytut Edukacji Ponadpodstawowej w Astrabudúa (IES), Szkoła Podstawowa im. Ignacio Aldekoa (CEP) oraz Uniwersytet Deusto, Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości, który koordynuje całość programu. Jednostką zgłaszającą jest Uniwersytet Deusto, Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości.

² Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning as a social system. Systems Thinker*, www.co-i-l.com/coil/knowledge-garden/cop/lss.shtml

³ Wenger, E. (2001). *Comunidades de práctica. Aprendizaje, significado e identidad*. Barcelona: Paidós.

⁴ Combs, P.H. (1967). *La crisis mundial de la educación. Un análisis de sistemas*, Conferencia Internacional sobre la Crisis Mundial de la Educación, Williamsburg, Virginia 5–9 de octubre. Combs, P.H. (1985). *La crisis mundial en la educación. Perspectivas actuales*, Madrid: Santillana. Aula XXI; Faure, E., Herrera, F., Kaddoura, A.R., Lopes, H., Petrovski, A.V., Rahnama, M. y Ward, F.Ch. (1973). *Aprender a ser. La educación del futuro*, Madrid: Alianza/UNESCO; Delors, J. (1996). *La educación encierra un tesoro*, Madrid: Santillana. Ediciones UNESCO.

niach i momentach na naukę. Ustalono, że uczenie się bazuje na powiązaniach i relacjach międzyludzkich, a im więcej takich relacji tym bardziej efektywna będzie nauka⁵.

Patrząc z tego punktu widzenia, szkoła może zapewnić relacje społeczne, kanały informacyjne i współuczestnictwo składające się na kapitał społeczny jednostki⁶. Nauczyciele, uczniowie, rodziny i wolontariusze, jako członkowie społeczności, powinni więc być zaproszeni do współdziałania w tym procesie. Współuczestnictwo jest postrzegane jako podstawowa strategia edukacyjna, którą należy promować i która może usprawnić proces nauki. W programie Bultzatzen, edukatorzy badają różne sposoby uczestnictwa, nadając priorytet tym metodom uczenia, które realizowane są na zasadzie współpracy — aktywnościom skupiającym się na dziecku, ale pozwalającym na włączenie dorosłych ochotników czy krewnych.

Powszechnie akceptowany jest fakt, że celem szkoły jest nie tylko poprawa perspektyw edukacyjnych, ale też promowanie spójności społecznej. Aby taką spójność osiągnąć, z jednej strony większość uwagi należałoby skupiać na zaspokojeniu potrzeb dzieci i rodzin imigranckich. Shield i Beckman zwracają uwagę,⁷ że „całe społeczeństwo cierpi, kiedy jednostki nie realizują swego potencjału”. Z drugiej strony, edukacja jest jednym z kluczowych elementów budujących zaufanie i współpracę w przełamywaniu barier. Teoria i dowody empiryczne wskazują, że społeczności lokalne mają ważną rolę do odegrania we wsparciu nauki i uczenia się⁸. Zespół projektowy wyznaje zasadę skupiania się na edukacji refleksyjnej i krytycznej, której osią jest relacja pomiędzy edukacją a sprawiedliwością społeczną⁹.

Aby osiągnąć te cele opieramy się na poniższych strategiach zmiany

Potęga codziennego życia — struktura Bultzatzen. Zgodnie z zasadą normalizacji — mówiącą, że jednostka powinna mieć możliwość prowadzenia takiego samego stylu życia jak każdy inny obywatel w tym samym wieku — Bultzatzen stara się odtworzyć typy i organizację aktywności właściwą życiu domowemu. Dominuje nieformalna, stosunkowo swobodna atmosfera, jest czas na relaks, posiłki, naukę i wypoczynek.

Promowanie rzeczywistego dostępu do szkoły¹⁰. Większość uczniów uczęszczających do Bultzatzen to imigranci oraz młodzież pochodząca ze środowisk o średnim lub niskim statusie społeczno-ekonomicznym, zagrożona niepowodzeniami szkolnymi lub rezygnacją z edukacji. Są to przede wszystkim uczniowie pozbawieni wzorców edukacyjnych w domu. Aby zapewnić rzeczywisty dostęp do szkoły i podnieść status edukacji szkolnej, Bultzatzen godzi grafik szkolny z zajęciami w domu/pracy, oferuje szersze spektrum usług niż formalna edukacja, skupia się na okresach przejścia między jednym etapem edukacji a kolejnym i stymuluje osiąganie wyników.

⁵ Jaussi, M.J. (2002). *Comunidades de aprendizaje en Euskadi*, Vitoria-Gasteiz: Departamento de Educación, Universidades e Investigación. Gobierno Vasco.

⁶ Dubet, F. (2003). *Mutaciones cruzadas: la ciudadanía y la escuela*, w: M^a.L. Morán y J. Benedicto (Eds). *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcción de la ciudadanía entre los jóvenes* (s. 219–234), Madrid: INJUVE; Terren, E. (2003). *Educación democrática y ciudadanía multicultural*, peaprendizaje de la convivencia, w: M^a.L. Morán y J. Benedicto (eds). *Aprendiendo a ser ciudadanos. Experiencias sociales y construcción de la ciudadanía entre los jóvenes* (s. 259–279). Madrid: INJUVE.

⁷ Shiled, M.K., Beckman, R.E. (2004). *Children of immigrant families: analysis and recommendations*. *The Future of Children*, 14 (2), s. 4–15.

⁸ Banks, J. (ed) (2007). *Learning in and out of school in diverse environments. Life-long, life-wide, life-deep*, Seattle: The Life Centre, University of Washington, Stanford University & SRI International.

⁹ Kincheloe, J., Steinberg, S. (1999). *Repensar el multiculturalismo*, Madrid: Octoedro.

¹⁰ Maiztegui, C., Santibáñez, R. (2008). *Access to education and equity in plural societies*. *Intercultural Education*, 19, 5, s. 373–381.

Ze społecznością. „Żeby wychować dziecko, potrzeba całej wioski”. Jeśli to powiedzenie jest zgodne z prawdą, w edukacji powinno uczestniczyć zdecydowanie więcej interesariuszy społecznych niż tylko nauczyciele. W Bultzatzen staramy się działać jako sieć, angażować różne instytucje, różnych profesjonalistów i wielu uczestników uzupełniających działania nauczycieli¹¹.

Wewnątrz społeczności. „Aby budować wspólnotę, dzieci powinny aktywnie uczestniczyć i mieć poczucie przynależności”: udane relacje ze znajomymi, sąsiadami czy członkami innych kultur zależą w dużej mierze od naszej umiejętności radzenia sobie z różnicami. Allport¹² wprowadza hipotezę kontaktu, a Pettigrew i Tropp¹³ proponują jej modyfikację, twierdząc, że zmniejszenie uprzedzeń wynika z kontaktu, który generuje poczucie znajomości i sympatii w szerokim spektrum sytuacji. Wydaje się, że doświadczenia spełniające pewne konkretne kryteria bardziej sprzyjają zmianie⁸⁹: kontakt nieprzypadkowy i niepowierzchlowy, a raczej bliższy i głębszy; równość statusu albo równowaga pozycji osób wchodzących w interakcję; kontakt miły i wzmacniający; współpraca i realizacja wspólnych celów. W Bultzatzen staramy się kłaść nacisk na równość, stymulujące relacje w grupie rówieśniczej i tworzenie poczucia tożsamości.

Historia

Bultzatzen, w języku Basków oznacza „nacisk”. Jest to interwencja społeczno-edukacyjna czy też projekt działań w społeczności lokalnej, stworzony w latach 2004–2005, propozycja reagowania na ryzyko porażki szkolnej, często dotyczącej młodych ludzi z okolic Astrabudúa. Choć projekt nie jest skierowany do populacji imigranckiej tylko do uczniów potrzebujących pomocy, duży wpływ mają na niego gwałtowne zmiany demograficzne i znaczny napływ migrantów. Z czasem projekt podlegał ewolucji pod wpływem zebranych doświadczeń i wspólnych wniosków zespołu projektowego.

Gdy projekt powstawał, 30% uczniów szkół średnich nie kończyło tego etapu edukacji, a prawie 20% pochodziło ze środowisk cudzoziemskich lub mniejszości etnicznych. Astrabudúa to przedmieście oddalone o ok. 1,5 km od centrum Erandio, odległość szkoły (i innych placówek, w tym usług socjalnych, ośrodka sportu, centrum kultury) stanowi fizyczną barierę utrudniającą dostępność.

Grupa docelowa

Bezpośrednimi beneficjentami projektu są uczniowie dwóch ostatnich klas szkoły podstawowej i dwóch pierwszych klas szkoły średniej, zagrożeni niepowodzeniami szkolnymi lub rezygnacją z edukacji, ale mający szansę i chęć zdobycia świadectwa ukończenia szkoły średniej. Wielu z nich brak poza szkołą punktu odniesienia wśród dorosłych. Pośrednimi beneficjentami są rodziny uczniów, które mogą uczestniczyć w projekcie ponieważ grafik zajęć szkolnych skonstruowany jest tak, by można go było pogodzić z życiem zawodowym/rodzinnym, a sam projekt wykracza poza formalną edukację szkolną i oferuje im wiedzę związaną z życiem co-

¹¹ Castro, M.M. i in. (2007). *La escuela en la comunidad. La comunidad en la escuela*, Barcelona: Grao; Eljob, C. I in. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*, Barcelona: Grao; Wenger, E. (2001). *Comunidades de práctica. Aprendizaje, significado e identidad*, Barcelona: Paidós.

¹² Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.

¹³ Pettigrew, T.F., Tropp, L.R. (2006). A meta-analytic test and reformulation of intergroup contact theory. *Journal of Personality & Social Psychology*, 90, 5, s. 751–783.

dziennym. Społeczność lokalną także po części można uznać za pośredniego odbiorcę projektu — powstają bowiem nowe więzi, a szkoła staje się miejscem spotkań i współuczestnictwa.

Grupa składa się na ogół z 25 uczniów w wieku od 10. do 16. roku życia. W ostatnich latach odsetek młodzieży imigranckiej w tej grupie sięgał 58%. Trzeba jednak pamiętać, że w pierwszym roku istnienia programu wielkość ta nie przekraczała 20%, a w kolejnych latach odsetek fluktuował w zależności od sytuacji społecznej. W poprzednim roku szkolnym odsetek młodzieży imigranckiej wynosił 73%. Włączenie tych uczniów w zwyczajową dynamikę życia ośrodka i projektu, pozwala Bultzatzen stworzyć dla nich obszar odniesienia, sprzyjający integracji i nawiązywaniu więzi społecznych i ułatwiający przejście między poszczególnymi etapami edukacji.. W kontekście rodziny, część uczniów boryka się z nieobecnością jednego z rodziców, separacją i/lub rozwodem. Niejednokrotnie obowiązki zawodowe członków rodziny i godziny ich pracy sprawiają, że uczniowie nie są codziennie nadzorowani ani wspierani w nauce po zajęciach szkolnych. Biorąc pod uwagę wiek uczniów w grupie Bultzatzen, w takich okolicznościach kształtowanie takiej cechy, jak odpowiedzialność jest dużym wyzwaniem.

Te wszystkie okoliczności wyjaśniają typowy obraz sytuacji szkolnej charakterystyczny dla uczniów w programie: średnie/słabe wyniki, trudności w czytaniu, rozumieniu i pisaniu oraz brak nawyku nauki. Dodatkowo, większość uczniów trafiających do projektu nie uczestniczy poza szkołą w żadnych dodatkowych zajęciach stymulujących ich zainteresowania.

Dostępność

Uczniów do udziału w projekcie wybiera się na bazie następujących kryteriów:

- wyniki w nauce i zachowanie mogą się poprawić dzięki uczestnictwu w projekcie,
- pochodzą z rodzin, w których dorośli nie spędzają wiele czasu w domu, nie ma więc nikogo, kto mógłby być punktem odniesienia po szkole,
- zgoda nauczycieli i korepetytorów,
- zgoda Zespołu Społeczno-Edukacyjnego (EISE),
- zgoda i pisemne zobowiązanie rodziny,
- zgoda komitetu koordynacyjnego projektu.

Cele

- Wywarcie rzeczywistego wpływu na proces edukacji, promowanie integracji społecznej i szkolnej poprzez zajęcia pozalekcyjne¹⁴, w szczególności takie, które poprawiają wyniki w nauce, rozwijają pozytywne nastawienie i budują aspiracje na przyszłość. Tym samym, projekt może mieć wpływ na odnoszenie sukcesów w życiu dorosłym i integrację środowisk imigranckich.
- Wypełnianie roli ważnego wielofunkcyjnego ośrodka na poziomie miasta, nieograniczającego się tylko do edukacji. Podstawy teoretyczne i empiryczne wskazują, że społeczności lokalne odgrywają dużą rolę we wspieraniu nauki i uczenia się¹⁵. Celem jest więc umożliwienie

¹⁴ Ager, A., Strang, A. (2004). *Indicators of Integration: final report*, Home Office Development and Practice Reports – Research, Development and Statistics Directorate, www.homeoffice.gov.uk/rds

¹⁵ Banks, J. (ed) (2007). *Learning in and out of school in diverse environments. Life-long, life-wide, life-deep*, Seattle: The Life Centre, University of Washington, Stanford University & SRI International; Castro, M.M. i in. (2007). *La escuela en la comunidad. La comunidad en la escuela*, Barcelona: Grao; Eljob, C i in. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*, Barcelona: Grao; Wenger, E. (2001). *Comunidades de práctica. Aprendizaje, significado e identidad*, Barcelona: Paidós.

liwienie społeczności wywarcia zasadniczego wpływu na edukację młodych ludzi oraz otwarcie szkoły na społeczność i uczynienie z niej miejsca spotkań osób z różnych środowisk i w różnym wieku, gdzie mogą one organizować inne działania (edukacyjne, kulturalne czy sportowe).

Konkretyzując powyższe założenia, projekt przewiduje następujące cele szczegółowe, pozostające w zgodzie z wiodącą filozofią, ale równocześnie dopasowane do nowej rzeczywistości w grupie docelowej.

Tabela 1. Cele szczegółowe projektu.

Uczniowie objęci projektem Bultzatzen	Rola zaangażowanych instytucji
<ul style="list-style-type: none"> • Konsolidacja wiedzy w kluczowych dziedzinach • Rozwijanie umiejętności uczenia się i nawyków z tym związanych • Zachęcanie do integracji młodych imigrantów niedawno włączonych do systemu szkolnego • Udoskonalanie kompetencji społecznych i tworzenie pozytywnej atmosfery miejsca spotkań • Rozwijanie poczucia współuczestnictwa i odpowiedzialności społecznej, które mogą ułatwiać integrację ze społeczeństwem • Zwiększenie współuczestnictwa poprzez realizację własnych projektów oraz we współpracy z rówieśnikami • przejściowego ułatwienie przejścia pomiędzy szkołą podstawową a obowiązkową szkołą średnią 	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca w ramach forum wymiany wiedzy, grupującego różnych interesariuszy zaangażowanych w działalność edukacyjną (rada miasta, szkoły i uniwersytet) • Integrowanie społeczności szkolnej z otoczeniem zewnętrznym poprzez wspólne działania • Stymulowanie debaty z innymi jednostkami edukacyjnymi • Propagowanie projektu • Optymalizacja rozwoju wspólnoty lokalnej

Działania

Zgodnie z zasadą normalizacji — mówiącą, że jednostka powinna mieć możliwość prowadzenia takiego samego stylu życia jak każdy inny obywatel w tym samym wieku — Bultzatzen stara się odtworzyć typy i organizację aktywności właściwą życiu domowemu. Dominuje nieformalna, stosunkowo swobodna atmosfera, jest czas na relaks, posiłki, naukę i wypoczynek. Zajęcia są podzielone na trzy moduły (od 16:30 do 20:00): powitanie i lekki posiłek; odrabianie pracy domowej; warsztaty tematyczne (większą uwagę poświęca się tu indywidualnym hobby, wypoczynkowi, nabywaniu umiejętności życiowych).

Bultzatzen — promocja sukcesu				
Harmonogram	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek
16.45–17:15	Powitanie i posiłek			
17.30–18:30	Odrabianie prac domowych			
18.30–19:30	Warsztaty tematyczne			
	Sport Piłka nożna	Zajęcia rzemieślnicze/ rękodzielnicze	Zajęcia taneczne	Warsztaty kulinarne

Co roku organizowane są dwa typy warsztatów: po pierwsze, tematyczne zajęcia warsztatowe, odbywające się w określone dni tygodnia i realizujące konkretne cele, a drugi typ to tzw. Specjalne Fiesty, które mają kreować poczucie świętowania, optymizmu oraz wspólnego przeżywania z rodziną i najbliższymi.

Sposób realizacji działań

W jaki sposób Bultzatzen promuje rzeczywisty dostęp do szkoły:

- **Godzenie/łączenie grafiku szkolnego z planem zajęć rodziny/z pracą.** Grafiki szkolne są elastyczne, placówka jest otwarta od 8:00 do 20:00. Bultzatzen organizuje czas po zajęciach szkolnych (między 16.30 a 20:00).
- **Usługi wykraczające poza formalną edukację.** Poza programem nauczania szkoły dają możliwość spożycia trzech zdrowych i nieodpłatnych posiłków.
- **Skupienie na okresie przejściowym.** Grupą docelową są uczniowie dwóch ostatnich klas szkoły podstawowej oraz ci uczniowie dwóch pierwszych klas liceum, którzy są zagrożeni niepowodzeniem lub rezygnacją z nauki. Przygotowanie uczniów na zmianę szkoły istotnie wpływa na późniejsze postępy w nauce¹⁶, jest to więc strategia profilaktyczna realizowana na terenie IES — szkoły średniej.
- **Stymulowanie wyników i osiągnięć.** Zajęcia dotyczące prac domowych opierają się na zasadzie wspólnego uczenia się. Małe grupki i pomoc dorosłych pozwalają uzyskać nieformalną atmosferę, w której każdy może i uczyć się, i nauczać.

W jaki sposób Bultzatzen pracuje ze społecznością lokalną:

- **Networking (tworzenie sieci społecznych).** Organizacja projektu opiera się na koordynacji i integracji ze szkołą i społecznością lokalną. Charakterystyczną cechą jest więc współdziałanie w ramach procesu decyzyjnego i obowiązków edukacyjnych z Komitetem Koordynującym, w skład którego wchodzi przedstawiciele instytucji zajmujących się edukacją, tzn. szkołę średnią w Astrabudúa, przedszkole i szkołę podstawową im. Ignacio Aldekoa, Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości Uniwersytetu Deusto oraz rada miasta reprezentowana przez pracowników zespołu pomocy społecznej i edukacji. Członkowie zespołu ds. edukacji — odpowiedzialni za standardowe interwencje społeczno-edukacyjne — oraz wolontariusze zapraszani są też na spotkania kontrolne. Podkreślamy też wagę koordynacji z innymi interesariuszami, w tym z rodzicami, świadczeniodawcami usług socjalnych czy drużynami piłkarskimi.
- **Włączanie innych lokalnych podmiotów w działania Bultzatzen.** Zdaniem Wengera¹⁷ kontekst nie ogranicza się do środowiska fizycznego, obejmuje też środowisko społeczne, ludzi i możliwość wchodzenia z nimi w interakcję czy relacje. Aby więc otworzyć szkołę na społeczność lokalną, zespół programowy Bultzatzen opowiedział się za projektem edukacyjnym, który nie byłby nadmiernie formalny, za to elastyczny i organizowany we współpracy z innymi partnerami społecznymi, wolontariuszami, Stowarzyszeniem Rodziców i studentami Uniwersytetu Deusto (program mentoringu). Zespół zaprasza partnerów społecznych do uczestniczenia w seminariach i warsztatach tematycznych.. Zespół edukacyjny skupia szczególną uwagę na monitorowaniu byłych uczestników projektu, biorąc pod uwagę ich dokonania, inicjatywy i zaangażowanie w projekt.

¹⁶ Marchesi, A., Martín, E. (1998). *Calidad de la enseñanza en tiempos de cambios*, Madrid: Alianza.

¹⁷ Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning as a social system. Systems Thinker*, www.co-i-l.com/coil/knowledge-garden/cop/lss.shtml

- **Łączność z innymi inicjatywami lokalnymi.** Działania Bultzatzen są realizowane na terenie szkoły średniej. Od 2007 pomieszczenia przydzielone Bultzatzen mieszczą się poza głównym budynkiem placówki. Przestrzeń ta wykorzystywana jest także przez inne inicjatywy społecznościowe, w tym grupy kobiece, szkołę dla dorosłych i miejskie przedszkole. Tym niemniej *txoko* (świetlica), biblioteka i sale komputerowe mieszczą się w budynku głównym.

Udział rodziców i dzieci w planowaniu, organizacji, opracowywaniu, wdrażaniu, wspomaganiu i/lub ewaluacji praktyk

Bultzatzen integruje się ze społecznością i wyznacza jej do odegrania aktywną rolę w projekcie poprzez:

- **Przygotowanie przyjęcia wśród rówieśników.** Dzieci są bardzo wyczulone na to, jak są przyjmowane w nowym miejscu. Jeśli przeważają negatywne stereotypy, nasila się mechanizm samoutrudniania (*self-handicapping*)¹⁸. Innymi słowy, w atmosferze wrogości większość dzieci przestaje inwestować wysiłek w szkołę, skupiając się raczej na obronie własnej tożsamości. Dlatego staramy się zadbać o odpowiednie przyjęcie. Ciągły napływ i odpływ uczestników odzwierciedla niestabilność sytuacji w populacjach imigranckich, przekładając się też na zupełnie inny charakter procesu socjalizacji młodzieży o pochodzeniu imigranckim w porównaniu z rodowitymi rówieśnikami. W tym kontekście Bultzatzen pełni rolę grupy kontaktowej.
- **Stymulowanie relacji w grupie rówieśniczej.** Szkoła z jednej strony jest miejscem sprzyjającym kontaktowi pomiędzy grupami o różnym bagażu kulturowym, z drugiej strony — możemy mieć tu do czynienia z relacjami wymuszonymi, które często nie rozciągają się poza tę wyodrębnioną przestrzeń, przynajmniej wśród nastolatków. Nasze dane wskazują, że charakter nieformalnej edukacji bardziej sprzyja poznawaniu rówieśników i współuczestnictwu. Naszym zdaniem projekt jest miejscem tworzącym korzystną atmosferę zaufania, pozwalającym na podnoszenie poczucia przynależności.
- **Zwiększanie poczucia tożsamości.** Projekt zbliża osoby z różnych kręgów kulturowych, które mają tu możliwość wyjścia poza tradycyjne ograniczenia¹⁹. Jedną ze składowych kapitału społecznego jest zaufanie. W atmosferze zaufania wzrasta współpraca, a tym samym rośnie kapitał społeczny. Jeśli jednak zaufania brak, niektóre grupy społeczne stają się bardziej podatne na trudności. Edukacja nieformalna zwiększa możliwości budowania zaufania. Sami uczniowie wykazują zainteresowanie nawiązywaniem nowych relacji i tworzeniem więzi w czasie aktywności pozalekcyjnych.

Promowanie podejścia

Mówiąc najogólniej, procedura nie odbiega od zasad standardowo stosowanych w kontekście akademickim. Przed interwencją, uczniowie i ich rodziny są o projekcie informowani, otrzymują też umowę uczestnictwa, którą muszą podpisać. Umowa określa poziom minimum — zaangażowanie w projekt i gotowość przestrzegania związanych z nim zasad (obecność, prowadzenie dziennika, objęcie ubezpieczeniem szkolnym, szacunek dla osób i sprzętu, gotowość rodziny do koordynacji zajęć).

¹⁸ ACT 12/2008, de 5 de diciembre, de Servicios Sociales. BOPV — miércoles 24 de diciembre de 2008.

¹⁹ ACT 12/2008, de 5 de diciembre, de Servicios Sociales. BOPV — miércoles 24 de diciembre de 2008.

Zapewnienie jakości

Wszyscy pracownicy są odpowiednio przeszkoleni i wykwalifikowani. Mają wykształcenie wyższe w dziedzinie edukacji społecznej. Kierują codziennym funkcjonowaniem projektu oraz koordynacją i wdrożeniem działań realizowanych przez wolontariuszy. Wszyscy wolontariusze przed przystąpieniem do projektu przechodzą szkolenie. Jakość i skuteczność projektu gwarantują: stała współpraca wszystkich interesariuszy oraz model oparty na ewaluacji w formie rocznego raportu końcowego.

II. Świadczeniodawcy, pracownicy, praca zintegrowana

Agencje, organizacje, interesariusze i specjaliści biorący udział w planowaniu, organizowaniu, opracowywaniu, realizacji i/lub promowaniu danej praktyki

Projekt jest finansowany przez Radę Miasta Erandio, wdrażany przez szkołę średnią w Astrabudúa (IES) oraz Szkołę Podstawową im. Ignacio Aldekoa (CEP), a koordynowany przez Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości Uniwersytetu Deusto.

Szczegóły dotyczące jego funkcjonowanie opisano powyżej (w punktach: „Działania”/ „Sposób realizacji działań”).

W jakim stopniu dana praktyka wykorzystuje doświadczenia władz lokalnych/ NGO w zakresie świadczenia usług na rzecz rodzin i rodziców

Ustawa regulująca usługi socjalne w Kraju Basków (Ustawa 12/2008) przydziela różne obowiązki różnym instytucjom (rząd Kraju Basków, rządy regionalne, władze miejskie). Astrabudúa leży około 1,5 km od centrum Erandio, a ta odległość stanowi fizyczną barierę utrudniającą dostęp do niektórych usług (zob. powyżej punkt „Historia”). Z tego względu, poza Zespołem Interwencji Społeczno-Edukacyjnej — EISE działającym we władzach miasta, miasto finansuje także projekt i współdziała w ramach Komitetu Koordynującego. Władze są zainteresowane uczestnictwem we wszelkich innowacyjnych inicjatywach. Jeśli chodzi o opracowywanie strategii, jednym z kluczowych czynników jest fakt, że wsparcie lokalnych władz pozwoliło kontynuować działania grupy edukatorów i kształtować długofalowe strategie.

Zaangażowany personel, wykształcenie i przygotowanie pracowników, dostępne poradnictwo i wsparcie

Komitet Koordynujący. W jego skład wchodzi przedstawiciele zaangażowanych w projekt organizacji edukacyjnych: IES (szkoła średnia), CEIP (przedszkole i szkoła podstawowa), Wydział Pedagogiki Społecznej i Wielokulturowości Uniwersytetu Deusto oraz rada miasta (przedstawiciele Zespołu Interwencji Społeczno-Edukacyjnej — EISE). Pełni on następujące funkcje:

- uzgadnianie planów i przygotowanie projektu,
- monitorowanie działań poprzez comiesięczne spotkania,
- analiza procesów i wyników,
- prezentowanie projektu na innych forach.

Zespół Edukacyjny bierze udział we wszystkich spotkaniach monitorujących przebieg projektu.

Zespół Edukacyjny stojący na czele projektu. Dwóch edukatorów społecznych pracuje pod nadzorem dwóch koordynatorów z uniwersytetu, wraz ze współpracującym stypendystą. Do ich obowiązków należy:

- powitanie i posiłek,
- prowadzenie sesji odrabiania pracy domowej i wspólnej nauki,
- warsztaty rozwoju społeczno–kulturowego oraz organizacja wolnego czasu,
- kontakt z nauczycielami i rodzinami,
- koordynacja wolontariuszy,
- bezpośrednie zarządzanie sprzętem i innymi materiałami,
- koordynacja i zaangażowanie innych członków społeczności.

Ich rola to przede wszystkim realizowanie interwencji społeczno–edukacyjnych. Mają też koordynować współpracę z nauczycielami/korepetytorami, wolontariuszami, rodzinami i innymi uczestnikami, prowadząc dodatkowo ewaluację poszczególnych sesji. Funkcję wspierającą pełni tu pedagog społeczny z ramienia EISE i rady miasta, który od początku trwania projektu bierze udział w warsztatach kulinarnych i pracach Komitetu Koordynującego.

Współpraca interdyscyplinarna i zintegrowane podejście

Organizacja projektu ma za zadanie ułatwić jego koordynację i integrację ze szkołą i społecznością lokalną. Jego wyróżnikiem jest więc fakt, że decyzje i obowiązki edukacyjne rozkładają się na wszystkich partnerów. Projekt angażuje też interesariuszy społecznych, takich jak Stowarzyszenie rodziców, studentów i absolwentów programu Bultzatzen z poprzednich lat. Co równie ważne, projekt Bultzatzen jest realizowany równoległe z innymi działaniami w społeczności, dzieli z nimi bazę lokalową w budynku szkoły średniej, gdzie odbywają się równocześnie zajęcia grup kobiecych, szkoły dla dorosłych i przedszkola.

III. Kontekst polityczny i wsparcie

Kontekst polityczny

Miasto Erandio należy do obszaru metropolitalnego Bilbao; leży na prawym brzegu rzeki Nervión. Choć napływ imigrantów do Bilbao to stosunkowo nowe zjawisko, region przyjmował tradycyjnie wielu migrantów wewnętrznych z obszarów wiejskich Hiszpanii. Okolice Bilbao były w przeszłości terenami wiejsko–przemysłowymi, gdzie dla ludności napływowej dostępna była baza mieszkaniowa i usługowa. Po kryzysie gospodarczym lat 90. Bilbao stało się miastem trzeciego sektora, migracja wewnętrzna znacznie się obniżyła, wzrosła natomiast liczba imigrantów spoza Hiszpanii. Spośród 23 960 mieszkańców Erandio, 5,4% to cudzoziemcy. Wielkość tej populacji gwałtownie rośnie. Dane Krajowego Instytutu Statystycznego z 2007 roku wskazują, że większość cudzoziemców zamieszkujących w Erandio pochodzi z Ameryki Łacińskiej (80%). Astrabudúa to teren podmiejski. Dziś jest on połączony z miastem linią metra. Tym niemniej wydaje się, że miasto składa się z dwóch odrębnych części.

Poza uwarunkowaniami geograficznymi, dodatkowym czynnikiem wikłającym sytuację edukacyjną w Kraju Basków jest fakt obowiązywania dwóch języków urzędowych. Szkoły oferują trzy modele językowe: model A (program nauczania realizowany po hiszpańsku), model D (program realizowany w języku baskijskim), i model B (program realizowany w obydwu językach). Młodzi imigranci trafiają na ogół do szkół stosujących model A, ponieważ nie znają baskijskiego. Ta ogólna charakterystyka sytuacji pozwala wnioskować, że na drodze do zagwarantowania uniwersalnego dostępu do świadczeń socjalnych — gwarantowanego ustawą 12/2008 — stoją liczne przeszkody.

Finansowanie

Projekt jest finansowany ze środków Rady Miasta Erandio na mocy rocznej umowy pomiędzy Radą Miasta Erandio a Uniwersytetem Deusto.

Inne formy wsparcia

Uniwersytet Deusto koordynuje projekt i angażuje studentów odbywających w jego ramach praktyki. Działania Bultzatzen są realizowane na terenie szkoły średniej. Od 2007 r., pomieszczenia przydzielone Bultzatzen mieszczą się poza głównym budynkiem placówki. Przestrzeń ta wykorzystywana jest także przez inne inicjatywy społecznościowe. Projekt ma do swojej dyspozycji:

- trzy klasy w *Euskaltegi* (szkoła języka baskijskiego) jako miejsce do nauki,
- *Txoko* (świetlica)/kuchnia i pokój zabaw do zajęć rekreacyjnych,
- salę komputerową i bibliotekę,
- boiska do uprawiania sportów i gier.

IV. Wyciągnięte wnioski

Sposób prowadzenia ewaluacji

Począwszy od pierwszego roku funkcjonowania projektu (2004), aż po ostatnią analizę z roku 2011, ewaluacja była procesem realizowanym wspólnie z wykorzystaniem zasad tzw. *empowerment evaluation*²⁰, czyli na bazie procesu jakościowego oddającego głos wszystkim stronom zaangażowanym w projekt. Chodzi przede wszystkim o to, aby zespół wdrażający był równocześnie kluczowym aktorem ewaluacji proponującym ewentualne modyfikacje wynikające z zebranych doświadczeń. Stosowano w tym kontekście różne metodologie:

- kwestionariusze dla uczestników zawierające zdania do uzupełnienia,
- kwestionariusze dla korepetytorów dotyczące postępów uczniów,
- spotkania ewaluacyjne członków Komitetu,
- analiza zawartości dziennika projektu i bloga,
- wyniki uczniów,
- nieformalne rozmowy (także telefoniczne) z rodzinami,
- raporty z udziału wolontariuszy z Uniwersytetu,

²⁰ Fetterman, D. (2001). *Foundation of empowerment evaluation*, CA: Sage.

- kwestionariusze ewaluacyjne uzupełniane w ramach osobistych projektów przez wolontariuszy.

Zadanie nie jest proste, bo jak widać wykorzystywane są różnorodne metody pozwalające uwzględnić różne źródła informacji i opinie wszystkich uczestników procesu (10 korepetytorów, 5 wolontariuszy, 21 uczestników, 8 członków Komitetu oraz rodziny). Proces ułatwiało przyzwyczajenie do pracy w zespole oraz znajomość stosowanych instrumentów.

Główne osiągnięcia, rezultaty, wpływ, efekty i wyniki

Projekt Bultzatzen w ciągu siedmiu lat działania dowiódł swojej skuteczności we włączeniu imigrantów w życie szkolne. Dzięki aktywnościom pozaszkolnym, udaje się poprawiać nie tylko osiągnięcia akademickie młodzieży, ale też integrację społeczną. Bultzatzen to projekt uznany przez społeczność lokalną, wyróżniony nagrodą dla Projektu Integracji Społecznej przyznawaną przez DEIA²¹; projekt był też przedmiotem wizyty studyjnej międzynarodowej grupy w ramach europejskiego programu Socrates — Arion Action²² — celem wizyty było zapoznanie się z innowacyjnym społecznie podejściem do systemu szkolnictwa w Kraju Basków. Projekt poprawił dialog i współdziałanie pomiędzy szkołą a rodzinami; doprowadził też do nawiązania trwałych relacji międzykulturowych.

Efekty i wpływ praktyki zintegrowanego działania na przełamywanie międzypokoleniowej transmisji biedy, na wspieranie dzieci w osiągnięciu ich pełnego potencjału, na polityki krajowe

Ewaluacje wskazują, że projekt Bultzatzen skutecznie podnosi aspiracje młodzieży i angażuje społeczności w działania na rzecz większej spójności, tworząc okazje do komunikacji na ważne lokalne tematy. Jest to wielopoziomowa interwencja uwzględniająca rodziny, społeczności, szkoły, Radę Miasta, uniwersytet i inne współpracujące ze sobą instytucje. Dodatkowo udało się zmniejszyć częstotliwość aktów wandalizmu i zachowań antyspołecznych w szkole średniej. Dla odmiany, standardy edukacyjne rosną, w szczególności frekwencja w szkole.

Efektywność kosztowa

Brak danych porównawczych dotyczących efektywności kosztowej.

Potencjalne zmiany praktyki wynikające z ewaluacji

Analiza doświadczeń i rozwiązania sugerowane w poprzednich raportach pozwalają wytyczyć następujące ścieżki postępowania na przyszłość:

- integracja badań i działań pozwalająca zwiększyć ich rozpowszechnienie,
- poszukiwanie finansowania przeznaczonego na badania naukowe,
- dogłębniejsza analiza koordynacji działań poszczególnych członków społeczności pedagogicznej (nauczycieli i korepetytorów),

²¹ DEIA to gazeta lokalna.

²² Wizyta Studyjna Socrates zorganizowana przez Departament Innowacyjności Rządu Baskijskiego. Więcej informacji na http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/evalreports/education/2002/arion/arionsum_en.pdf

- analiza nowych form współdziałania w ramach Komitetu,
- wytyczenie linii postępowania w oparciu o projekt Klasa 2.0²³,
- wzmacnianie działań ukierunkowanych na sukces szkolny.

Przeszkody, wyzwania, trudności

- Dywersyfikacja źródeł finansowania, tam gdzie to możliwe, oraz zawieranie umów o finansowaniu obejmujących dłuższe okresy (więcej niż rok akademicki). Coroczne uruchomienie projektu wymaga oczekiwania na sformalizowanie umowy.
- Rozszerzenie projektu na starsze grupy wiekowe, stworzenie przestrzeni pozwalającej młodym ludziom na większą autonomię i wyższy poziom samodzielnego zarządzania.
- Włączenie większej liczby interesariuszy w program o bardziej złożonej strukturze, chodzi w szczególności o rodziców jako głównych edukatorów.
- Podtrzymanie celów projektu i jednolitych zasad jego realizacji. Przy tak wielu zaangażowanych stronach może to być wyzwaniem.
- We współpracy z innymi uczestnikami projektu, opracowanie narzędzi ewaluacyjnych, wykorzystujących obiektywne wskaźniki, mierzących integrację społeczną i współuczestnictwo.
- Zwiększenie zasięgu projektu, rozszerzenie go na inne ośrodki o podobnej charakterystyce.

Elementy, które można uznać za sukces

Ważne jest utrzymanie tych strategii, które były stosowane od początku działania projektu, dają dobre wyniki i stały się symbolami programu:

- konkretne założenia zachęcające do identyfikacji z projektem,
- duże zróżnicowanie uczestników i przedstawicieli społeczności edukacyjnej,
- dobre relacje z personelem nienauczycielskim,
- atmosfera zaufania pomiędzy uczestnikami, wolontariuszami i zespołem edukacyjnym,
- dobra komunikacja i wsparcie rodzin,
- stopniowe wdrożenie w życie ośrodka: spotkania z doradcami, udział w spotkaniach grup interaktywnych i PROA²⁴,
- zwiększone monitorowanie spotkań, wzajemne wsparcie koordynatorów i zespołu edukacyjnego,
- coraz większa inicjatywa i autonomia uczestników.

Co koniecznie robić, a czego zdecydowanie unikać

Kluczowa jest koordynacja w obrębie Komitetu i współpraca ze społecznością lokalną.

²³ Eskola 2.0 to program dotyczący wprowadzania urządzeń cyfrowych do szkół podstawowych: www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/eskola_bi_puntu_zero/es_eskola20/eskola20_c.html

²⁴ PROA to hiszpański akronim oznaczający Program Umocnienia, Orientowania i Wsparcia (Programa de Refuerzo, Orientación y Apoyo) edukacyjny program promowany przez hiszpańskie Ministerstwo Edukacji — www.educacion.gob.es/educacion/comunidades-autonomas/programas-cooperacion/plan-proa.html

V. Wdrożenie w innych miejscach

Możliwość wdrożenia/zastosowania/dostosowania/przeniesienia praktyki w inny kontekst sytuacyjny

Projekt wydaje się łatwy do przeniesienia, ponieważ dostosowuje się do systemu szkolnictwa.

Elementy niepodlegające zmianom

Strategie można zaadaptować do różnych kontekstów. Elementy, które nie powinny jednak podlegać zmianie, to te wymienione w ramach teoretycznych/konceptualnych, ponieważ na nich opierają się cele; chodzi więc o: odtwarzanie życia codziennego, promowanie dostępności, poszerzenie oferty poza ramy formalnej edukacji oraz uwzględnienie społeczności lokalnej.

Elementy, które mogą zostać przystosowane do innych uwarunkowań/kontekstów sytuacyjnych

Zob. pierwszy komentarz w tym punkcie.

Warunki decydujące o możliwości zastosowania praktyki w innym miejscu lub przystosowania jej do innych okoliczności

Kluczowe czynniki wymagające uwzględnienia wymieniono w punkcie „Co koniecznie robić, a czego zdecydowanie unikać”, z kolei skuteczne strategie opisano pod nagłówkiem „Elementy, które odniosły sukces”. Warunkiem przeniesienia jest dogłębne zrozumienie i wierne zachowanie etosu oraz podstawowych zasad przyświecających projektowi.

Bultzatzen – Promoting Success, Spain

Bultzatzen is a socio-educational programme for culturally diverse young people aged 12-16 years that takes place in the neighbourhood of Astrabudúa in the suburbs of Erandio in the Basque Country. Bultzatzen (in Basque 'pushing') came into being in 2004-05 and proposes an innovative response to the situation regarding the risk of academic failure and social exclusion in which the young people of the neighbourhood find themselves. There is multi-level intervention that involves family, the community, schools, the Town Council, the University and other institutions. The programme has been effective in raising aspirations and educational standards, as well as promoting increased community cohesion.

KEYWORDS:

MULTICULTURALISM, TEENS, SUBURBS, SOCIAL EXCLUSION, EDUCATION